

Vergaderjaar 2017–2018

27 830

Materieelprojecten

Nr. 224

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 mei 2018

Inleiding

Defensie beschikt over twee *Multipurpose* (M-)fregatten. Deze zijn tussen 1991 en 1995 in dienst gekomen met een voorziene levensduur van 25 jaar. Vanaf ongeveer 2020 bereiken de schepen dan ook het einde van hun technische en operationele levensduur. De schepen zijn steeds minder opgewassen tegen de zich voortdurend ontwikkelende dreigingen, waarbij mogelijke inzetgebieden steeds grotere risico's kennen door de proliferatie van geavanceerde wapens. Verder zijn veel systemen technisch verouderd en zijn reservedelen soms moeilijk verkrijgbaar. De instandhoudingskosten zullen daardoor sterk gaan stijgen.

In de periode 2010–2016 is voor de M-fregatten een instandhoudingsprogramma uitgevoerd (Kamerstuk 30 800 X, nr. 79). Door het bereiken van het einde van de levensduur is een nieuw instandhoudingsprogramma geen optie meer. De bouw van vervangende schepen, die in 2013 nog met enkele jaren moest worden uitgesteld¹, is daarom noodzakelijk. Met deze A-brief informeer ik u over de behoeftestelling van het project «Vervanging M-fregatten». Het project maakt deel uit van het investeringsprogramma van de «Defensienota 2018 – Investeren in onze mensen, slagkracht en zichtbaarheid» (Kamerstuk 34 919, nr. 1).

Behoefte

Het Commando Zeestrijdkrachten beschikt over twee M-fregatten en vier Luchtverdedigings- en Commandofregatten (LC-fregatten). Fregatten zijn veelzijdig inzetbare schepen en vormen de ruggengraat van de oppervlaktevloot. Het zijn belangrijke eenheden om te zorgen voor veiligheid op zee en voor de maritieme verdediging van het eigen en bondgenootschappelijk grondgebied inclusief het Caribische deel van het Koninkrijk. Veiligheid op zee is van belang omdat Nederland sterk afhankelijk is en

¹ Kamerstuk 33 763, nrs. 1 en 8

blijft van onbelemmerd zeetransport. Nederland vervult een belangrijke knooppuntfunctie in de mondiale economie, inclusief de informatie-, aan- en afvoerlijnen.

Behalve voor maritieme gevechtsoperaties zijn de fregatten ook geschikt voor andere taken, zoals maritieme veiligheidsoperaties waaronder terrorismebestrijding, drugsbestrijdings- en antipiraterijoperaties en kustwachttaken en maritieme assistentie, zoals noodhulp of evacuaties.

In grote delen van de wereld is sprake van toenemende maritieme militaire capaciteiten. Veel landen investeren fors in onder andere moderne raketsystemen en onderzeeboten. Het aantal niet-Westerse landen dat over onderzeeboten beschikt, neemt toe terwijl de onderzeebootbestrijdingscapaciteit van de NAVO in de afgelopen decennia is verminderd en bovendien sterk is verouderd. De NAVO heeft onderzeebootbestrijding dan ook als *priority shortfall* benoemd.

Bij maritieme gevechtsoperaties zijn fregatten essentieel bij het beveiligen van kwetsbare eenheden, zoals amfibische schepen, landingsvaartuigen of mijnenbestrijdingseenheden als deze voor hun missie opereren dicht bij de kust. Zowel de LC-fregatten als de M-fregatten zijn geschikt voor het bestrijden van oppervlaktedoelen. Als het gaat om luchtverdediging bieden de LC-fregatten de meeste capaciteiten. De M-fregatten op hun beurt zijn gespecialiseerd in onderzeebootbestrijding, een taak waarvoor het LC-fregat niet specifiek is toegerust.

M-fregatten vormen in combinatie met onderzeeboten en geëmbarkeerde maritieme gevechtshelikopters (NH-90) een belangrijke capaciteit tegen de dreiging van onderzeeboten en van oppervlakteschepen. In de gelaagde verdediging tegen de dreiging van onderzeeboten is een fregat complementair aan de eigen onderzeebootcapaciteit en helikopters.

Internationale samenwerking

Met België bestaat een langdurige samenwerking op marinegebied. De Belgisch-Nederlandse samenwerking (BENESAM) voorziet in gezamenlijke en geïntegreerde staven, opleidingen, trainingen, operaties en taakspecialisatie in onderhoud en materieellogistiek. De huidige M-fregatten hebben een nagenoeg identieke configuratie en bedrijfsvoering en voor de mijnenbestrijdingsvaartuigen geldt dat ook. Dit maakt het voor beide landen mogelijk het onderhoud van de M-fregatten en de mijnenbestrijdingsvaartuigen onderling te verdelen. Nederland draagt zorg voor de M-fregatten van beide landen en België doet dat voor de mijnenbestrijdingsvaartuigen. Dit levert voor beide landen een aanzienlijke besparing op bij de exploitatie.

Een dergelijke intensieve samenwerking is alleen mogelijk als beide landen beschikken over nagenoeg identiek materieel. België en Nederland zullen daarom hun M-fregatten en mijnenbestrijdingsvaartuigen gezamenlijk gaan vervangen. De Ministers van Defensie van beide landen hebben daartoe op 30 november 2016 een *Letter of Intent* (Lol) ondertekend om te komen tot gezamenlijk onderzoek, ontwikkeling en verwerving van zowel fregatten als mijnenbestrijdingscapaciteit (Kamerstuk 33 279, nr. 20). Deze Lol sluit samenwerking met andere landen niet uit. In de Lol is Nederland benoemd als leidende partij voor de gezamenlijke vervanging van de M-fregatten, terwijl België dat is voor de mijnenbestrijdingscapaciteit. De leidende partij is verantwoordelijk voor het sluiten van het contract voor de twee landen en stuurt het binationale projectteam aan. De specificaties van de nieuwe schepen worden door de twee landen gezamenlijk vastgesteld.

Aanvullende afspraken over onder meer de organisatie van het project, de kostenverdeling en de ontbindende voorwaarden zullen worden vastgelegd in twee *Memoranda of Understanding* (MoU's). België en Nederland zijn voornemens deze MoU's over enkele weken te ondertekenen.

Gerelateerde projecten

Het project «Vervanging M-fregatten» heeft relaties met andere materieelprojecten. Dit zijn onder andere de projecten «Vervanging mijnenbestrijdingscapaciteit», «Vervanging 127 mm kanon Luchtverdedigings- en Commandofregatten», «Vervanging *Close-In Weapon System*», «Verwerving *Softkill* Torpedo Defensiesysteem», «Vervanging maritiem *Surface to Surface Missile*», «ESSM Block 2: Verwerving en integratie» en «Vervanging Mk 46 *Lightweight* Torpedo». Verder zal er een relatie zijn met het toekomstige project voor de vervanging van de LC-fregatten waarvan de A-brief is voorzien voor 2021.

Kenmerken

De vervangers van de M-fregatten moeten over escalatiedominantie beschikken, zichzelf en andere eenheden robuust kunnen beschermen en wereldwijd inzetbaar zijn voor maritieme gevechtsoperaties, maritieme veiligheidsoperaties en maritieme assistentie. Inzet wordt ook voorzien in het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan en in of nabij de Noordelijke IJzee.

De vervangers van de M-fregatten moeten zowel geïntegreerd in een taakgroep als zelfstandig kunnen opereren. Zij moeten gespecialiseerd zijn in onderzeebootbestrijding op afstand, waarbij de bestrijding zoveel mogelijk wordt uitgevoerd in de fase voordat een vijandelijke onderzeeboot een aanval kan inzetten. De nieuwe fregatten moeten daartoe zijn voorzien van een geëmbarkeerde helikopter en van sensoren en wapens tegen de huidige en toekomstige generatie onderzeeboten en torpedo's. De schepen moeten verder in staat zijn om zichzelf en andere schepen in hun onmiddellijke nabijheid te verdedigen tegen luchtdreigingen. Voor de verdediging tegen luchtdreigingen op grotere afstand en de dreiging van ballistische raketten beschikt Defensie over de Luchtverdedigings- en Commandofregatten.

De nieuwe fregatten moeten toekomstbestendig en duurzaam zijn. Om de benodigde slagkracht en escalatiedominantie gedurende de gehele levensduur te blijven garanderen, moeten wapen- en sensorsystemen regelmatig van *updates* en aanpassingen kunnen worden voorzien. Het ontwerp moet gericht zijn op missie-modulariteit met multifunctioneel bruikbare ruimtes. Modules, materialen en specialistische systemen moeten eenvoudig gewisseld en ondergebracht kunnen worden zonder andere noodzakelijke capaciteiten te verdringen.

Daarnaast moeten de nieuwe fregatten beschikken over voldoende groeipotentieel om nieuwe systemen, technieken en methoden eenvoudig in te voeren. Voorbeelden daarvan zijn *drones*, lasertechnologie, 3D *printing*, kunstmatige intelligentie en robotica. De nieuwe fregatten moeten goed in staat zijn informatie te verzamelen en te verwerken, informatiegestuurd kunnen optreden en bestand zijn tegen cyberaanvallen.

Uitgaande van de huidige inzetbaarheidsdoelstellingen van de krijgsmacht zijn twee nieuwe fregatten nodig om de huidige M-fregatten te vervangen.

Financiële aspecten

Met het project Vervanging M-fregatten is een investering gemoeid tussen de € 1 miljard en € 2,5 miljard. Deze investering komt in de periode 2018 tot en met 2029 ten laste van het investeringsbudget van Defensie.

Overige aspecten

Motie-De Roon

Op 22 november 2016 heeft de Kamer de motie-De Roon aangenomen (Kamerstuk 34 550 X, nr. 34) waarin de regering wordt verzocht «de mogelijkheden te bestuderen om langeafstandskruisraketten te plaatsen op de nieuwe fregatten die de huidige M-fregatten moeten vervangen, en de Kamer over de operationele voordelen en financiële gevolgen te informeren». De Kamer heeft op 26 maart jl. de Defensienota 2018 ontvangen waarin de plannen zijn uiteengezet voor de versterking van de krijgsmacht in de komende jaren. Zoals blijkt uit de Defensienota is de aanschaf van kruisvluchtwapens voor fregatten op dit moment binnen de huidige financiële kaders niet voorzien. Het kabinet zal de motie betrekken bij de in 2020 voorziene herijking van de Defensienota 2018. Om in 2020 een afweging te kunnen maken, heeft Defensie inmiddels informatie opgevraagd bij de Verenigde Staten.

Verwervingsstrategie

De Nederlandse Defensie zal als leidende partij een contract sluiten met de industrie voor vier schepen, waarvan twee voor Nederland en twee op naam van en voor rekening van België. Mede met het oog op de prioritaire technologiegebieden die zijn genoemd in de Defensie Industrie Strategie (DIS, Kamerstuk 31 125, nr. 20) en de daaraan gekoppelde wezenlijke belangen van nationale veiligheid is Defensie, in overeenstemming met art. 346 VWEU, voornemens zonder concurrentiestelling offertes aan te vragen voor de bouw van de vier fregatten bij Damen Schelde Naval Shipbuilding als de voorziene bouwer van de schepen en Thales Nederland als de voorziene leverancier van het radar- en vuurleidingssysteem oftewel het *Above Water Warfare* cluster (zie Kamerstuk 31 125, nr. 73 van 20 december 2016).

Vooruitblik

Gezien de voortschrijdende technische en operationele veroudering van de M-fregatten is de spoedige vervanging van deze schepen van belang. De ontwikkeling en bouw van een complex schip als een fregat neemt doorgaans ruim zeven jaar in beslag. Het eerste nieuwe fregat is naar verwachting vanaf ongeveer 2025 operationeel inzetbaar.

België en Nederland zijn voornemens de twee MoU's over de vervanging van de M-fregatten en de vervanging van de mijnenbestrijdingscapaciteit over enkele weken te ondertekenen. Defensie zal de Kamer naar verwachting in 2019 met een B-brief informeren over het resultaat van de B-fase. In 2020 zal de Kamer naar verwachting met een D-brief worden geïnformeerd over het resultaat van de verwervingsvoorbereidingsfase.

De Staatssecretaris van Defensie,
B. Visser